

Palandöken

Hak'kın Yanında, Halkla Beraber

17 TEMMUZ 1995 PAZARTESİ

ERZURUM

FİYATI: 15.000 TL.

Doğu Anadolu'da İngiliz Politikası (3)

● Dr. Yavuz ÖZDEMİR

Söz konusu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Osmanlı Devleti açısından oldukça ağır hükümler taşıyan Ayastefanos (Yeşilköy-San Stafano) Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, "Osmanlı Devleti'ne bağlı, özerk ve sınırları çok geniş bir Bulgaristan Prensliği kurmaktaydı. Bu devletin sınırları kuzeyde Tuna nehri, doğuda Karadeniz, güneyde Ege Denizi ve batıda da Arnavutluk'a dayanmaktaydı... İkinci olarak, Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsızlıklarını kazandılar. Ayrıca, büyük bir Bulgaristan kurarak Peşte antlaşmasını çiğneyen Rusya, antlaşmaya Bosna-Hersek'te ortak Rus-Avusturya denetiminde reform yapılması hükmünü koydurarak Peşte Antlaşmasına ikinci kez aykırı hareket etmişti. Bunların yanında, Rusya Doğu Anadolu'da Kars, Ardahan, Batum, Eleşkirt ve Beyazıt bölgelerini de topraklarına kattı (21). Yeşilköy Antlaşması ile Osmanlı Devleti ayrıca, "Anadolu'nun doğusunda Ermenilerle meskûn yerlerde de ıslahat yapmayı ve Ermenileri Kürtlerle Çerkezlerle karşı himaye etmeyi de vadetmiştir. (22)

Avrupa'daki Osmanlı topraklarını ikiye bölen, İstanbul'u devamlı Rus tehdidi altında bırakan, şarktan da Rusya'yı Anadolu için büyük tehlike arzeden bir kuvvet haline getiren ve Rusya'ya Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale etme imkanı veren Yeşilköy Antlaşması'na en büyük tepki Avusturya ve İngiltere'den geldi. Avusturya, Balkanlar'daki çıkarlarının Rusya tarafından dikkate alınmadığı için (24) İngiltere de kendisinin Hindistan İmparatorluğu ve Doğu ticareti için öldürücü bir durum yaratacak mahiyette olduğundan dolayı (25) tepkilerini ortaya koyarlarken antlaşmanın bir konferansta görüşülmesi isteğinde bulundular. Bu isteklerinin gerçekleşebilmesi için zorlayıcı tedbirlere de müracaat eden Avusturya ve İngiltere'nin tutumu karşısında Rusya 30 Mayıs 1878'de İngiltere ile Londra Gizli antlaşmasını imzalamıştır.

Bu dönemde İngiltere, Osmanlı Devleti ile de 4 Haziran 1878 tarihinde gizli bir antlaşma yaparak Kıbrıs'a yerleşmeyi başarmıştır. (26)

Söz konusu gelişmelerin yanında Almanya'nın da devreye girmesiyle Ayastefanos Antlaşması'nın Rusya, İngiltere ve Avusturya arasında tadil edilmesi hususunda bir kongrenin toplanması için anlaşmaya varılması üzerine Berlin'de kongre toplanmıştır. Bir ay kadar süren kongre görüşmeleri sırasında İngiltere, Bosna ve Hersek eyaletlerinin Avusturya'ya verilmesi, Yunanlılar ve Ermeniler ile meskûn Osmanlı topraklarında ıslahat yapılması konularının da görüşme esasları içerisine alınmasını teklif ederek, Rusya karşısında daha güçlü bir duruma gelmek isterken, artık Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak (27) niyetinde olmadığını da ortaya koyuyordu.

Kongrede yapılan görüşmeler sonucu ortaya çıkan muâhede metni 13 Temmuz 1878'de imzalanarak 64 maddeden mürekkep Berlin Antlaşması ortaya çıkarılmıştır.

"Bu antlaşma ile Bulgaristan'ın sınırları daraltılmış ve Bosna-Hersek Avusturya'nın işgal ve yönetimine bırakılmıştır. Bir önceki antlaşmadaki Romanya, Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlık hükümleri aynen korunuyor, Rusya Doğu Anadolu'da Eleşkirt ve Beyazıt'ı Osmanlı Devleti'ne geri veriyordu. Girit Adası ise özerklik kazandı". (29)

Berlin Kongresi'nde Avrupalı büyük devletlerin, Osmanlı Devleti hakkındaki niyet ve tutumlarını M. De Blowitz (Une Course a canstantinople) adlı kitabında şu suretle tasvir etmektedir: "Berlin Kongresi'nde, Avrupa diplomasisinin en büyük doktorlarından yirmisi yeşil örtülü masanın etrafında oturmuşlar ve 30 gün 'hasta adam' dedikleri Türkiye'nin durumu üzerinde görüşmüşlerdir.

(21) Oral Sander, a. g. e, s. 225
(22) Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, c. VIII, Ankara, 1983, s. 66
(23) Enver Ziya Karal, a. g. e., s. 66-67
(24) Oral Sander, Siyasi Tarih, Ankara, 1986, s. 225
(25) Enver Ziya Karal, a. g. e., s. 69, A. Nimet Kurat, Türkiye ve Rusya, Ankara, 1970, s. 68
(26) Enver Ziya Karal, a. g. e., s. 70-72
(27) Enver Ziya Karal, a. g. e., s. 74-75
(28) Oral Sander, Siyasi Tarih, Ankara, 1986, s. 226
(29) Oral Sander, a. g. e., s. 225-226